

M.A.LIBRARY, A.M.U.

PE16977

مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

الحمد لله الذي جعلنا في هذه الحالة بادية بين مبادئ حقیقت و معارف

گلشن

از تصنیف لطیف

جلال جانی قیام برگزیده زبان قطب دوران علی حضرت شیخ نجم الدین محمود شبیری رحمة الله علیه
بسی تمام حسن اثر تمام

دریاد و از فضائل متناهی شیخ جلال محمد الشیخ الشافعی تاجران کتب علوم شرقی

کشتیری بازار لاہور

۱۳۴۴

طبع رفاه و عظیم پریس لاہور با تمام میاں ذرا لحن زور طبع پر شد

قیمت ۸۰

۵۰۰ طبع

زندگی سے مرگ تک لازم تلاش علم ہے

رباعیات مولانا ابوالکیر امدادی یعنی جوہر عیسیٰ
لسان العصر خان بہادر مولانا ابوالکیر حسین ابوالکیر امدادی

سشن ج مرحوم - - - - - ۱۲

نظم درود ولی یا ایک سیم کا خطاب - ہلال عید کے
مصحفہ ڈاکٹر اقبال - ہلدی طلبہ کچھ لکھیں کہ تم

ہو جانے پر دوبارہ نہیں چھپے گی ۱۲

فیلافت اور اسلام مصنفہ ڈاکٹر سر قبال ۱۳

مرآۃ العارفین فی تفسیر قرآن العابدین ترجمہ

اردو مصنفہ سید شہدائیم حسین علیہ السلام ۱۴

منحرفہ السالکین ترجمہ اردو ارشاد اطہار

از حضرت قاضی شہداء احمد حنفی نقشبندی بانی تری

جس میں دلالت کی حقیقت ۱۰: لیا، اللہ کی

شناخت اور ان سے تعلق رکھنے اور فائدہ

اٹھانے کے طریقہ اور مرید و مرشد کے آداب

نہایت عمدہ طور پر بیان کئے گئے ہیں - قیمت ۶

گنجینہ ہدایت ترجمہ اردو کیسے سعادت

مع سواکبری حضرت امام الزمخشری از مولانا شبلی خانی

مجموع - کتاب کا بیس ایک گنجینہ معرفت الہی ہے

لیسے کا بیس: شیخ جان محمد المہریش

تاجران کتب لاہور نگر کشمیری بازار

سب سے بڑی خوبی اس کتاب کی یہ ہے کہ اگر پڑھیں

جائے - تو طبیعت سیر نہیں ہوتی - اس میں امام

صاحب نے نہایت ضروری مسائل پر بحث کی ہے -

مثلاً فلسفہ نماز روزہ - حج - زکوٰۃ - حمد - عبادت

بعض بکینہ دریا - دشمنی عبادات باطنی وغیرہ -

میں ایسے دلچسپ مضمون ہیں - جن پر بحث

کی ہے - اور جو پڑھنے سے تعلق رکھتے ہیں -

نگار از مہند - نوٹس قاضی علی انصاری

امید راہپوری - اس میں قدیم شہر کے اردو

کے دلچسپ حالات اختصار کو مد نظر رکھ کر

نمونہ کلام ورنج ہیں - طلبہ علم اب اردو کے

نئے نیا میں مفید کتاب ہے - قیمت ۳

رباعیات مولانا خلیفہ عالم حالات مدنیارہ

اشعار کے قلم کے گوشتی اور ایمین میں ورنج

نہیں ہے - قیمت ۳

رباعیات حضرت سلطان شیخ ابو سعید

مرشد طریقت حضرت پیران پیر مدہ حالات

ترجمہ و شرح اردو قیمت ۳

عمر

تاجران کتب لاہور نگر کشمیری بازار

تاجران کتب لاہور نگر کشمیری بازار

بسم الله الرحمن الرحيم

بنام آنکه جان را فکرت آموخت
 ز فیض هر دو عالم گشت روشن
 توانی که در یک طرفه العین
 چو قاف قدرتش دم بر تلمذ
 از آن دم گشت پیدا جان عالم
 و آدم شد پیدای عقل و تمیز
 چو خود را دید یک شخص مستین
 ز جزی سوئے کلی یک سفر کرد
 جهان را دید امر اعتباری
 جهان و خلق امر از یک نفس شد
 و لے آن جایکه آمدن نیست
 باطل غیث راجع گشت اشیا
 تعالی الله قدیے کو به یک دم
 جهان خلق و امر ای جا کی شد
 همه از و هم تحت این صورت غیبه

چراغ دل ز نور جان برافروخت
 ز فیض خاک آدم گشت گلشن
 ز کاف و نون برون آورد کونین
 هزار انفتش بر لوح عدم زد
 و زان دم شد بودید خاک آدم
 که تا دانست از آن اصل همه چیز
 تفکر کرد تا خود کیست من
 و ز آن جا باز بر عالم گذر کرد
 چو واحد گشته و را عدد ساری
 که هم آن دم که آمد از پس شد
 شدن چون بگری جز آمدن نیست
 همه یک چیز شد پنهان و پیدای
 کند آغاز و انجام دو عالم
 یکے بیار و بسیار اندکے شد
 که نقطه دائر است از سر حرکت سیر

یکے خط است از اول تا آخر
 و پس ره انبیا چوں ساز بایند
 و زایشان سید گشت سالار
 احد و نسیم احد گشت ظاہر
 برو ختم آمده پایان این راه
 مقام و گشتایش جمع جمعیت
 شد او در پیش و دلهما جلد در پی
 و پس ره انبیا باز از پس و پیش
 بگذریش چوں گشتند واقف
 یکے از بحر وحدت گذشت انانیت
 یکے را علم ظاهر بود حاصل
 یکے گوهر بر آورد و دہن شد
 یکے از جزو کل گفت این سخن باز
 یکے از زلف و خال و خط عیاں کرد
 سخنها چوں بدین منزل افتاد

برو خلق جهان گشته مسافر
 دلیل و رہنمائی کار وانش
 ہم او اول ہم او آخر و این کار
 در این دور اول آمد عین آخر
 وزه منزل شده ادعوی الله
 جمال جانفرایش شمع جمعیت
 گرفته دست دلهما دامن و
 نشانی داده اند از منزل خویش
 سخن گفتند در معصوم و عارف
 یکے از قرب و تبسیر زورق
 نشانی داده از خشکی و صاحب
 یکے بگذاشت آن نزد صدف شد
 یکے کرد از قدیم و محدث آغاز
 شراب و شمع شاد در ابیاں کرد
 در افهام خلافت مشکل افتاد

کے را اندرین معنی است پوایں
 ضروری می شود دانستن آن

سبب نظم کتاب

گذشتہ ہفت وہ از ہفت صد سال
رسولے با ہزاراں لطف و احسان
بزرگے کا ندرال جا بود مشہور
ہمہ اہل خراسان از کہ وہ
نوشتہ نامہ در باب معنی
در آسجا مشکے چند از عبارت
بنظم آورد وہ و پر سیدہ یک یک
رسول آل نامہ را برخواند ناگاہ
در آن مجلس عزیز آل جملہ حاضر
یکے کو بود مرد کار دین
مرگفتا جو ابے گوئی در دم
بد و گفتہ چہ حاجت کیں سائل
بے گفتا ولے بردق مسؤل
پس از الحاح ایشان کہ دم آغاز
بیک لحظہ میان جمع بسیار
کنون از لطف و احسانے کہ دارند

از ہجرت ناگہاں دہشتہ شوال
رسید از خدمت اہل خراسان
و اقسام ہنر چوں چشمہ نور
بگفتہ کا ندریں صمد از ہمہ بہ
فرستادہ برابر باب معنی
ز مشکہائے ارباب اشارت
جہانے معنی اندر لفظ اندک
فتاد احوال او حالے در افواہ
برایں سکیں ہمہ گشتند ناظم
زما صد بار این معنی شنیدہ
کہ آسجا نفع گیرند اہل عالم
نوشتہ بار اندر رسائل
ز تو مسطور می داریم مامول
جواب نامہ را و لفظ ایجاز
بگفتہ این سخن بے فکر و تکرار
زما این خودگی با در گذارند

ہمہ دانند کس کس در ہنہ عمہ
 براں طبع اگر چہ بود محاور
 ز نثر ارچہ کتب بسیار می خست
 عروض و قافیہ معنی نہ سجد
 معانی ہرگز اندر حرف ناید
 چہ از حرف خود ورتنگ نایم
 نہ فخر است این سخن کہ باب شکرت
 مرا از شاہ عمہی خود عار ناید
 اگر چہ زین منط صد عالم اسرا
 ولے این بر بیل اتفاقت
 علی الجملہ جواب نامہ در دم
 رسول آں نامہ را بستہ با عوار
 دگر بارہ عزیز کار فرماے
 ہماں معنی کہ گفتی در بیان آر
 سنی دیدم در اوقات آں محالے
 کہ وصف او گفتگو محالست
 ولی بروفت قول فائز دین

نکر وہ ہیج قصد گفتن شعر
 ولے گفتن نبود الا ہناور
 بنظم مشنوی ہرگز نہ پرداخت
 بہ حرفی درو معنی بخت
 کہ بجز قلام اندر ظرف ناید
 چہ از حرفی دیگر بروے فزائیم
 بہ نزد اہل دل تمہید عذر است
 کہ در صد تہن چوں عطار ناید
 بود یک شہ از دکان عطا
 نہ چوں دیوار فرشتہ استراقت
 نوشتم یک ہیک نے بنیش و نے کم
 و زان را ہے کہ آمد باز شد باز
 مرا گفتا بر آں چیزے پیغزلے
 ز عین علم با عین عیساں آر
 کہ پروازم با و با ذوق و حالے
 کہ صاحب حال و اندکاں چہ حالست
 نہ دوم زو سوال سائل دین

درآمد طوطی نظم بگفتار بگفتم جمله را در ساعتی چند جواب آمد بدل کاین گلشن راست شود زو چشم دلهما جمله روشن	بپے آں تا شود روشن تر سرار بعون و فضل و توفیق خداوند دل از حضرت چو نام نامه در خواست چو حضرت کرد نام نامه گلشن
--	---

سوال

تخت از فکر خویشتم در تحسیر	چه چیز است آنکه گویندش تفکر
----------------------------	-----------------------------

جواب

مرا گفتمی بگو چه بود تفکر تفکر رفتن از باطل شوی حقیقت حکماں کاندیس کردند تصنیف که چون حاصل شود در دل تصور وزو چون گدزی هنگام فکر تصور کال بود بهر تدبیر ز ترتیب تصور های معلوم مقدم چون پرتما لے چو بار و لے ترتیب مذکور از چه و چون و اگر باره بر آں گریه نیست تا امید	کمزین معنی پماندم در تحسیر بجز اندر بدیدن کل مطلق چنین گویند در هنگام تعریف تختین نام دے باشد تفکر بود نام دے اندر عرف عبرت بنزد اهل عقل آمد تفکر شود تصدیق نام مفهوم مفهوم نتیجه هست فرزند اے برادر بود محتاج استعمال قانون بر آئینه که باشد محض تقلید
--	--

ره دور و دور است این را کن
 در ادروادی امین زمانی
 محقق را که از وحدت شهود است
 و سبب معرفت نور و صفایید
 بود فکر نکور است و تجرید
 هر آن گس را که ایزد راه ننمود
 حکیم فلسفی چون بود حیران
 از امکان میکند اثبات واجب
 گممه از دور دار سیر معکوس
 چو عقولش کرد در هستی توغل
 ظهور جمله اشیا را بقصد است
 چو بنود ذات حق را خند و همتا
 ندارد ممکن از واجب تمیز
 زبیه نادان که او غورشید تابان
 اگر غورشید بر یک حال بودی
 ذاتی کسی کایر پر تو دوست
 جہاں جبکہ فروغ نور حق دل

چو موئے یک زمان ترک عصا کن
 شتوئی انا اللہ بیگمانی
 نخستین نضره بر نور و جود است
 هر چه بیک که دید اول خدا دید
 پس آنکه آمد از برق تائید
 دستمال منقوش پتج کشود
 نئے بیند ز آشتیا غیر امکان
 اناں حیران شد اندر ذات واجب
 گممه اندر تسلک شیه مجبوس
 فرو چپید را پیش و رتسل
 و سبب حق را نه مانند و نه ذات
 ندانم تا جسم گوشت دانی او را
 چگونہ داندش آن خسر چگونہ
 بنور شمع جود و ربیابان
 شعاع او بیک سوال بودی
 نبود یی تیج فرق از مغز تا پوست
 حق اندر شے ز پید امیرت پنهان

نیاید اندر و تفسیر و تبدیل
 بذات خویشین پیوسته قایم
 بے سرگشتگی و برپیش دارد
 یکے شد فلسفی و یگر حولی
 برواز بهر او چشم دیگر جوے
 ز وحدت دیدن حق شد محصل
 ز یک چشمست ادراکات تنزیه
 که اورا تنگ چشمت گشت حاصل
 کسے کو راط طریق اعترافست
 تباریکی در است از عینم تقلید
 که از ظاہر نہ بیند جز مظاہر
 نشانی داده انداز دیدہ خویش
 تعالی شایء عمتا یقوتوں

چو نور حق ندارد نقل و تحویل
 تو پذیری جہاں خود بہت دیم
 کسے کو عقل دور اندیش دارد
 ز دور اندیشی و عقل و فضولی
 خرد را نہست تاب دید آں رُوسے
 و چشم فلسفی چون بود احوال
 زنا بینائی آمد راه تشبیه
 ستارخ ذال سبب شد کفر و طبل
 چو آنکہ بے نصیب از ہر کمال است
 کلامے کو ندارد ذوق و حید
 رمدار و دو چشم اہل ظاہر
 از دہر چہ گفتند از کم و بیش
 منزہ ذاتش از چند و چہ چوں

سوال

کہ امیں فکر مارا شہ طرا بہست | چرا کہ طاعت و کسے گنا بہست

جواب

در آلاء فکر کردن شہ طرا بہست | ولے در ذات حق محض گنا بہست

بود در ذات حق اندیشه باطل
 چو کایاست روشن گشته از ذات
 همه عالم بنور اوست پیدا
 نگنجد نور ذات اندر مظاہر
 را مکن عقل را با حق ہی بیش
 در آن موضع که نور حق دل نیست
 فرشته مگر چه وارد تہب در گاہ
 چو نور او ملک را پر بسوزد
 بود نور خرد در ذات او نور
 چو مبصر با بصیر نزدیک گردد
 سیاہی گردانی نور ذات است
 سیہ جز فایض نور بصیریت
 چہ نسبت خاک را با عالم پاک
 سیہ روئی ز مکن در دو عالم
 سواد الوجه فی الدارین درویش
 چہ میگویم کہ ہست این نکتہ تاریک
 در این مشہد کہ انوار تجلیست

محال محض دان تحصیل حاصل
 نگردد ذات او روشن ز آیات
 کجا او گرد و از عالم ہویدا
 کہ سبحات جلالش ہست قاہر
 کہ تاب خور ندارد چشم خفاش
 چہ جائے گفت گوئی جبرئیلیست
 مخمبہ در مقام بی مع اللہ
 خرد را جملہ پاوسہ بسوزد
 بسان چشم سر در چشمہ خور
 بصیرت ادراک او تاریک گردد
 بتاریکی در دل آب حیالست
 نظر بگذار کایں جائے نظر نیست
 کہ ادراکست عجز از درک ادراک
 جدا ہرگز نشد و اللہ اعلم
 سواد اعظم آمد بے کم و بیش
 شب روشن میان روز تاریک
 سخن وارم و بے ناگفتن اولیست

تمثیل

اگر خواہی کہ بینی چشمہ خور
چو چشمہ سر ندارد طاقت و تاب
از و چون روشنی کمتر نماید
عدم آئینہ ہستی است مطلق
عدم چون ہستی ہستی را انقباض
شدن وحدت ازین کثرت پدیدار
عدم گرچہ یکے دارد بدایت
عدم با ذات حق چون بود صافی
حدیث گنہ گنہ را فرود خواں
عدم آئینہ عالم عکس و انساں
نو چشمہ عکسی داد نور دیدہ است
جہاں انساں و انساں شد جہانی
چو روشن بنگری در اصل ایں کا
حدیث قدسی ایں معنی عیاں کرد
جہاں را سر بسر آئینہ داں

ترا حاجت شود با چشمہ دیگر
تو ان خورشید تاباں دید و آب
و را دراک تو حالے سفید زاید
کز و پید ہست عکس تابش حق
در و شد عکس اندر حال حاصل
یکے را چون شردی گشت بسیار
ولیکن نبودش ہرگز نہایت
از و با ظاہر آمد گنج مخفی
کہ تا پیدا نہ بینی سر نہاں
چو چشمہ عکس در و شخص نہاں
دیدہ دیدہ را دیدہ دیدہ است
ازین پاکیزہ تر نبود بیانی
ہم او بنیدہ ہم دیدہ است دیدار
و پے بصر و پے سمیع بیاں کرد
ہر یک فرد و دو کے ہر تاباں

قاعده

<p> بروں آید از صند بصر صافی ہزاراں آوم اندر وے ہویدست در اسما نقطہ ماتندلیت جہانے در دل یک از زن آمد دروں نقطہ چشم آسمانی خداوند و عالم راست منزل گمے ابلیس نگر دو گاہ آدم ملک در دیو و شیطان و فرشتہ ز کافر مومن : مومن ز کافر ہمہ دور و زمان روز و مہ و سال نزول عیسیٰ و ایحیٰ و آدم ہزاراں شکل مے نکر و مشکل ہم او مکر نہ ہم او درد و سائر خلل یا بدہمہ عالم ہر پایے بروں ننہادہ پا از حد امکان بجزویت زکلی گشتہ ناپوس </p>	<p> اگر یک قطرہ رادل بترنگانی بہر جزوی ازو چون بنگری رست باعضا پیشہ سنگ پلست دل ہر جتہ صد خسر من آمد بہ پریشہ در جابے جہانی براں خوردی کہ آمد نقطہ دل در و در جمع گشتہ ہر دو عالم بسین عالم بہم در ہم گشتہ ہمہ باہم ہم چوں دانہ ویر بہم جمع آمدہ در نقطہ حال ازل عین ابدانتادہ باہم زہر یک نقطہ زین و در سلسل زہر یک نقطہ در وے گشتہ دائر اگر یک ذرہ را بر گیری از جابے ہمہ سر گشتہ و یک جزو از ایشان تعین ہر یکے را کردہ مجبوس </p>
--	---

کہ پیوستہ میان خلع دلبر
نہ آغاز کیے پیدائے انجام
وز آسجرا راہ بردہ تا بدرگاہ
جمال جانفراے روئے جانال

تو گوی دامنہ سپر و جس اند
ہمہ در جنبش و دایم در آرام
ہمہ از ذات خود پیوستہ آگاہ
بزمیر پردہ ہر ذرہ پنہاں

قاعدہ

بیا برگوے کہ دو عالم چہ دیدی
چو باد آخرت چو زنت و بینی
بہشت و دوزخ و اعرف چہ بود
کہ یک روزش بود یک سال اینجا
ز فالایہی دن آخر شنیدی
چمان و شہر جاہلسا کہ است
چو ایں عالم نداشت روزیکے بیش
شنو پس جو لبتن را نیک بشناس
ہر آنچہ دیدہ ازوے مثالست
بدانی کمال ہمہ و ہم است پندار
زمین و آسمان گرد و ممتل
نماند نور ناہید و مہ و مسد

تو از عالم ہمیں نامی شنیدی
چہ دانستی ز صورت یا ز معنی
بگو سیرخ و کوہ قاف چہ بود
کہ است آں جہاں چوں نیت پیدا
ہمیں نہو جہاں آخر کہ دیدی
بیا بنما کہ جاہل کا کہ مست
مشارق با مغارب را میندیش
بیان شمس ز ابن عباس
تو در خوابی و ایں دین خیالست
بصبح حشر چوں کہ دمی تو بیدار
چو خیر و خیال از چشم احوال
چو خورشید عیاں بنایدت چہ

فقد یکتا از و بر سنگ خاره
 بیاں کنوں کہ کردن سے توانی
 چه میگویم حدیث عالم دل
 هماں آن تو تو مانده عاجز
 چه خوب سال بیک منزل نشسته
 نشسته چوں زنان در کوئے او پیر
 دلیران هماں آغشته در خون
 چه کردی فهم از یس دین عجا ئز
 زناں چوں ناقصان عقل و دیند
 اگر مردے بروں آئی و نظر کن
 میا سار و زو شب اندر مر جمل
 خلیل آسا برو حق را طلب کن
 ستاره بامه و خورشید اکبر
 بگرداں از هراسے راه و رو
 و یا چوں موسی عمران درین راه
 ترا تا کوه سستی پیش باقی است
 حقیقت گمراہ ذات تو کا هست

شود چوں پشم ز گیس پاره پاره
 چو توانی چه سود آنکه که دانی
 ترا سے شرب پائے در گل
 ز تو محروم تر کس دیده هرگز
 بدست عجز پائے خویش بسته
 نمی کردی ز جمل خویشین سیر
 تو سر پوشیده نهی پائے بیرون
 که بر تو جمل می داری تو جانور
 کجا مردان ره ایثاں تجزینند
 هر آنچه پیشیت آید زان گذر کن
 موقوف همراہ روا عل
 شیے را روز در روزے را بشب کن
 بود حس و خیال و عمل انور
 همیشه لا احب الا فلیں گوے
 برو تا بشنوی اتی انا الله
 جواب لفظ ارجی لن ترانی است
 اگر کوه توئی نبود چه راه است

شود چوں خاک رهستی ز پستی
 بیک لحظه دهد کوه به بکاهی
 تفرج کن همه آیات کبری
 بگو مطلق حدیث من رآنی
 نشین در قاف قرب قاب مبین
 نمایند همه اشیا کما هی

تجلی گردد در کوه هستی
 گدائی گرد و از یک جذبه شاهی
 برو اندر پی خواجه با سری
 بروں آئی از سر آهانی
 گذارنی کن ز کاف گنج کونین
 دهد حق مرترا آنچه تو خواهی

قاعده

همه عالم کتاب حق تعالی است
 مراتب همچو آیات و توفست
 یکجه چوں فاخته دیگر چو اخلاص
 که در وے همچو بال بیل آمد
 که چوں مصباح شد در غایت نور
 چهارم آیت کبری همی خواں
 که در وے صورت سبع المشایب
 که هر یک آیتیه هستند باهر
 که نتوان کرد این آیت معدود
 که بر ناس آمد آخر ختم قرآن

بنزد آنکه جانش در تجلی است
 عرض اعراب و جوهر چوں حروفست
 از وهر عالمی چوں صورت قاص
 نخستین آیتش عقل کل آمد
 دوم نفس کل آمد آیت نور
 سیم آیت درو شد عرش رحمن
 پس از وے جرماء آسمانیت
 نظر کن باز در جهم عناصر
 پس از عنصر بود جسم سه مولود
 با خرگشت پیدا نفس انسان

قاعده در فکر آفاق

<p> مشو مجوس زندان طبایع تفکر کن تو در خلق سموات ببین یک ره که تا خود عرش عظم چرا گردند نامش عرش جن چرا در جنبش انداز این هر دو ادام گردل مرکز عرش محیط است برای در شبانروزی کم و بیش از دور جنبش اجسام تدور زم شرق تا مغرب همچو دلاب بهر روز و شب این چرخ اعظم وزن و فلاك و یگر هم بنیای و لے بر عکس چرخ دور طللس معدل کرسی ذات الیرج است حل با تور و با جزا و خیر چنگ دگر میزان و عقرب پس کمانست ثوابت یک هزار دبست چارند </p>	<p> بروں آئی و نظر کن در صناع که تا مدوح حق کردی در آیات چگونه شد محیط دور عالم چه نسبت دارد و با نفس انسان که یک لحظه نمی گیرند آرام که آن چو نقطه دین و در بیست است سهرابای تو عرش لے مرد و روشن چرا گشتند یک ره نیک بنگر همی گردند و ایم بخور و خواب کنند و در امتی می گرد عالم بچرخ اندر همی باشند گرداں همی کمر و اند این شسته مقوتس که دارند تفاوت نه زوجت در و بر همچو شیر و خورشید ادنگ ز جدی و دل و جوت آسپان نشانست که بر کرسی مقام خویش دارند </p>
---	--

ششم بر حبس راجائی و مکانست
 بچارم آفتاب عالم آراست
 مقرر چرخ و نیاگشته دارد
 بقوس و حوت کرد انجام و آغاز
 اسد خورشید را شد جائے آرام
 عطارد رفت در جزا و خوشه
 دنب چوں راس شد یک عقده بگزید
 شود با آفتاب آنکه مفتایل
 ز قمر بر عریزی کو عیلم است
 هر آئینه که گوئی نیست باطل
 که باطل دیدن از ضعیفین است
 که نبود در وجود شیر و بهرام
 فلک را بینی اندر حکم جبار
 اثر گوید کزین شکل غریب است
 ز حکم و امر حق گشته مسخر

بنفتم چرخ کیواں پس بمانست
 بود پنجم فلک مریخ راجائے
 سیم زهره و دوم جائے عطارد
 زحل را جدی و دلو و مشتری باز
 حل با عقرب آمد جائے بهرام
 چو زهره ثور و میزان ساخت گوشه
 قمر خنجر چنگ را هم جنس خود دید
 قمر ابلهست و بهشت آمد منازل
 پس از دسے همچو عروج قدیم است
 اگر در فکر کردی بر دواقل
 کلام حق ہی ناطق بران نیست
 وجود پشه وارد حکمت تمام
 ولی چوں سنگری در صل این کار
 منجم چوں زایمان بے ضعیب است
 نمی بیند مگر کین چرخ اخضر

مستشیل

بجز دوش روز و شب چوں چرخ فخر

نمکونی هست این افلاک و آوار

و زان هر خطم دانائے و او
 هر آنچه در زمان و در مکانست
 کوکب مگر همه اهل کمالند
 همه در جائے سیر و لون اشکال
 چرا که در حنیض و که در او جنبند
 دل چرخ از پشته سحر پر آتش
 همه انجم بر دای گردان پیاده
 عناصر باد و آب و آتش و خاک
 ملازم هر یک در مرکز خویش
 چهار ارضداد در طبع مراکز
 مخالف هر یک در ذات و صورت
 موالید سه گانه گشت از ایشان
 پیولارا نهاده در میان
 همه از حکم و امر داد و داد
 جماد از قهر در خاک او فدا
 فروغ جان و صدق و اخلاص
 همه بر حکم داد کرده افتد

ز آب گل کند یک ظرف دیگر
 ز یک استاد و از یک کار خاست
 چرا هر خطم در نقص و وبالند
 چرا گشتند آخر مختلف حال
 گه تنها فدا ده گاه زو جنبند
 ز شوق کیست او اندر کشاکش
 گه بلا و گه شیب او فدا
 گرفته جائے خود در شیب افلاک
 که نهند بایک ذره پس پیش
 بهم جمع آمده کس دیده هرگز
 شده یک چیز از حکم ضرورت
 جمادانگه نبات الحکاه حیوان
 ز صورت گشته صافی صوفیانه
 بجائے استاد گشته مسخر
 نبات از قهر بر پای استاد
 پی بقای عبس و نوع و اشخاص
 مرا و را روز و شب گشته طلبکار

قاعده در فکر انفس

که مادر را پدر شد باز مادر
 هر آنچه آید با خرمیش می بین
 طفیل ذات او شد هر دو عالم
 همی گردد بذات خویش ظاهر
 ولیکن منظم بر عین ظهور اند
 نماید روی شخص از عکس دیگر
 نگر و منعکس جز بر بر خاک
 و زان گشتی تو مسجد ملائک
 وز در بسته با تو دیشمانی
 که جان هر یک در دست مضمر
 بدان خود را که تو جان جهان
 که دل در جانب چپ باشد از تن
 زمین و آسمان از سایه تست
 بلند می را نگر کوزات پستی است
 از ادوی برتر از عصر و شمار است
 از اعضا و جوارح و زرباطات

هل خویش یک ره نیک نگر
 جهان را سر بر و خویش می بین
 در آخر گشت پیدا نفس آدم
 نه آخر علت غائی در آخر
 ظلم و جهل و ضد نورند
 چو پشت آئینه باشد مگر
 شعاع آفتاب از چارم افلاک
 چو بودی عکس معبود ملائک
 بود از هر تنه پیش تو جانی
 از ان گشتند امرت را مستحضر
 تو مغفله عالمی زان درمیانی
 ترا برع شامی گشته مسکن
 جهان عقل و جان سرایه تست
 بین آن نیستی کال نفس هستی است
 طبیعی قوت تو ده هزار است
 و زان هر یک شده موقوف کالات

برنگاں اندرین گشتند حیران
 خبر ده هیچ کس ره سوغے این کار
 ز حق با هر یک خطی و قسمی است
 ازال اسمند موجودات قائم
 بمباد هر یک زان مصدری شد
 ازال در کمال اول هم بد شد
 ازال دانسته تو جمله اسماء
 ظهور قدرت و علم و ارادت
 سمعی و بصیری حی و گویا
 ز به اول که عین آخه آمد
 تو از خود روز و شب اندر گمانی
 چو انجام تفکر شد تجتیر

فروماند از تشبیح انسا
 بعجز خویش هر یک کرده اقرار
 معاد و مباد هر یک را همه است
 بدال اسمند در تشبیح و ا
 بوقت باز گشتن چو در
 اگر چه در معاش از دور بد شد
 که هستی صورت عین
 به تست اے بنده صاحب
 بقاداری نه از خود بل از آ
 ز به باطن که عین ظاهر
 همان بهتر که تو خود را ندان
 برای با ختم شد بحجت ت

سوال

که با ششم من مر از من خبر کن
 چه معنی دارد اندر خود و غیره

جواب

در کردی سوال از من که من چیست
 چه هست مطلق آمد در اشارت
 مر از من خبر کن تا که من کیست
 بلفظ من گفتند آن را عبارت

حقیقت گر تعین شد معین
 من و تو عارض ذات وجودیم
 همه یک نور و ال اشباه ارواح
 تو گوئی نقطه من در عبارت
 چو کردی پیشوائے خود خسر را
 بروایے خواجہ خود زانیک شناس
 من و تو برتر از جان و تن آید
 بلفظ من نه انسان است مخصوص
 یکے ره برتر از کون و مکان شو
 ز خط واهی و اے هویت
 نما ند در میان رهرو راه
 بودستی بهشت امکان چو دوزخ
 چو بر خیزد ترا این پرده از پیش
 همه حکم شریعت این است
 من و تو چون نمائند دینا
 نقین نقطه و همیست برین
 دو خطوه پیش نبود راه سالک

تو او را در عبارت گفته من
 مشکبهایے مشکلات وجودیم
 که از آئینه پیدا که ز مصباح
 بسوئے روح میباش اشارت
 نمی دانی ز جزو خویش خود را
 که نبود فرہی مانند آماکس
 کہ این هر دو ز اجزائے من آید
 کہ تا گوئی بدل جانست مخصوص
 جہاں بگذار و خود در خود جہاں شو
 و چشمی میشوی در وقت رویت
 چو اے ہو شود ملحق بہ اللہ
 من و تو در میان مانند برزخ
 نما ند نیز حکم مذہب و کیش
 کہ این برستہ بر جان و تن است
 چہ کعبہ چہ کنشت و دیرو خانہ
 چو صافی گشت غین تو شود عین
 و گر چہ دار و آل چندیں ہمالک

یکے از نامے ہویت در گذشتن دریں شہد یکے شد جمع و افراد نواں جمعے کہ عین وحدت آمد کے ایں سرشناسد کو گذر کرد	دوم محسوس ہستی در نو شدن ہو واحد ساری اندر عین اعداد نواں واحد کہ عین کثرت آمد بجزوے سوئے کلی یک سفر کرد
--	---

سوال

مسافروں بود در ہر و کد است	کہ را گویم کہ او مرد تمام است
----------------------------	-------------------------------

جواب

و گر گفتی مسافر کیست در راہ مسافر آں بود کہ بگذرد زود سکویش سیر کشنی داں ز امکان بعکس سیر اول در منازل	کے کوشد ز اصل کار آگاہ ز خود صافی شود چوں آتش از دود سوئے واجب تبرک شین نقصان رود تا گرد و او انسان کامل
---	---

حق اعدہ

ہاں اول کہ او چوں گشت موجود در احوار جمادی بود پیدا پس آنکہ جنبشے کہ او ز قدرت بطفلی کرد باز احساس عالم چو چیز نیات شد بروے مرتب	کہ تا انسان کامل گشت مولود پس از روح اضافی گشت دانا و نواں پس شد ز حق صاحب ارادت درو بالفضل شد و سواس عالم بکلیات رہ بردبار مرکب
--	--

بفعل آمد صفتهای ذمیه
 غضب شده اند رویداد شہوت
 تنزل را بود این نقطه سافل
 شد اذافعال کثرت بے نهایت
 اگر گردد مقید اندرین دام
 و گردی رسد از عالم جاں
 دلش با نور حق ہمراز گردد
 ز جذبہ یا ز برہان یقینی
 کند یک رجعت از سجن فجاء
 بتوبہ متصف گردد در آن دم
 ز افعال نکوہیدہ شود پاک
 چو یابد از صفات بد بجاتے
 نماند قدرت جزویش در کل
 ارادت بارضائے حق شود ضم
 ز علم خویشتن یا بدستانی
 و ہدیک بارہستی را بتاراج
 رسد چون نقطہ آخر بہ اول

تیر شد از دود دیو و بہیمہ
 وز ایشان خواست بکل محض نکوت
 کہ شد با نقطہ وحدت مقابل
 مقابل گشت ازین رو تا بدایت
 بگرہی بود کستہ ز انعام
 ز فیض جذبہ یا از عکس برہاں
 و زان را ہے کہ آمد باز گردد
 رہے یا بد با میمان یقینی
 رخ آرد سوے علیمین ابرار
 شود در اصطفا اولاد آدم
 چو ادریس نبی آید در افلاک
 شود چون نوح ازاں صاحب شہادت
 خلیل آتا شود صاحب توکل
 رود چون موسی اندر باب اعظم
 چو عیسی نبی گردد سمائی
 در آید در پے احمد معراج
 در آنجا نہ ملک گنج نہ مرسل

تمثیل

نبی چون آفتاب آمد ولی ماه نبوت و رکمال توحش صافیت ولایت در ولی پوشیده ماند ولی در پردی چوں هدم آمد الان کشته تختون یابد اوراه درال خلوت سر محبوب گردد بود تابع ولی از روی معنی ولی دقتی رسد کارش با تمام	مقابل گردد و اندر لی مع الله ولایت اندر و پیدانه مخفیست ولی اندر نبی پیدا نماند نبی را در ولایت محرم آمد بخلوت خانه یحیی بکم الله بخی یکبارگی مجذوب گردد بود عابد ولی در کوی معنی که با آغاز گردد باز انجام
---	--

جواب از سوال دوم

کسے مرو تمام است کرد تمامی پس آن گاه ہے برادر مسافت بقایے یابد او بعد از من باز شرعیات را شعار خویش سازد حقیقت خود مقام ذات اوداں با خلاق حمیدہ گشته موصوف همہ با و دے او از ہر دو	کند با خواجگی کا بر غلامی ہند حق پریش تاج خلافت رو در انجام دیگر رہ آغاز طریقت را آثار خویش سازد بود ایم میان کفر و ایمان بہ علم و زہد تقویٰ بودہ معروف بزیارت تھا ہے مستور
--	---

تمثیل

تیر گرد و سر از سر ز بادام	تیرش از پوست بجز آشتی که خام
لے چوں بختی شنبے پوست نیکوست	اگر مغزش بر آری بر کنی پوست
شروعیت پوست مغز آید حقیقت	سیان این و آن باشد طریقت
خلل در راه سالک نقص مغز است	چو مغزش بختی شد بے پوست لغز است
چو عارف بالیقین خویش پیوست	رسیده کشت مغز و پوست لشکر است
وجودش اندرین مرکز نماید	بروں رفت و دوگر هرگز نیاید
وگر با پوست یابد تابش خور	درین نشاء کند یک دور دیگر
در حقی گرد و اواز آب و از خاک	که شانش بگذرد از جمله افلاک
همان دانه بروں آمد و گریبار	یکصد گشته از نقد یر حبار
چو سیر جبه بر خط شجر شد	و نقطه خط ز خط دور و گشتند
چو شد بر و اثره سالک کمال	به سده هم نقطه آفسر با تول
وگر باره شود مانند پرکار	بر آن کارے که اول بود بر کار
چو کرد او قطع یک باره مسافت	هند حق بر سرش تاج خلوت
تسلی نبود این گروے حسنی	ظهور است در عین تجلی
وقد سالوا و قالوا بما النهایة	نفیل هی الرجوع الی البدایة

قاعدہ

نبوت را ظهور آدم آمد ولایت بود بانی تاسف کرد وجود اولیا و را چون عضو ظهور کل او باشد بخاتم چو او از خواجه یابد نسبت تام شود اله مقتدا و هر دو عالم	کمالش در وجود خاتم آمد چو نقطه در جهان دور در کرد که اوکل است ایشان بچو جزوند بد و گرد دست می دور عالم از دبا ظا هر آید رحمت عام خلیفه گردد از اولاد آدم
---	---

مشیل

چو نور آفتاب از شب جدا شد و گرد باره زد و در چرخ دوار بود نور نبی خورشید اعظم اگر تار سیخ عالم را بخوانی ز خود هر دم ظهور سایه شد زمان خواجه وقت استو بود بخط استوا بد قامت رست چو کرد او بر صدر احق قامت نبودش سایه کو دارد سیاهی و را قبله میان شرق و غربست	ترا صبح طلوع استو شد زوال و عصر و مغرب شد دیدار که از موسی پدید و گداز آدم مراتب را یکایک باز دانی که آن معراج دین را پایه شد که از هر نعل و ظلمت مصطفی بود ندارد سایه پیش و پس چپ رست به امر فاطمه سید اہل بیت قامت ز سه نور خد اظل الہی از آن اندز میان نور غنمت
--	---

<p>بہرست او چو شد شیطان مسلمان مراتب جملہ زیر پایہ اوست ز نورش شد ولایت ساگہ تر ز ہر سایہ کہ اول گشت حال کنوں ہر عالمے باشد زامت نبی چون در نبوت بود اکمل ولایت شد بنجام جملہ ظاہر از د عالم شود پُر امن و ایمان نماند در جہاں یک نفس کافر بود از سر وحدت واقف حق</p>	<p>بزیر پایے او شد سایہ پناہاں وجود خاکیاں از سایہ اوست مغارب با مشارق شد برابر در آخر شد یکے دیگر مقابل رسولے را مقابل در نبوت بود از ہر دے ناچار افضل بر اول نقطہ ہم ختم آمد آخر جماد و جانور یا بند از او جان شود عدل حقیقی جملہ ظاہر در او پیدا نماید وجہ مطلق</p>
---	--

سوال

<p>کہ شد بر سر وحدت واقف آخر</p>	<p>شنا ساسی چہ آمد عارف آخر</p>
----------------------------------	---------------------------------

جواب

<p>کے بر سر وحدت گشت واقف دل عارف شناسایے وجود بہرست بجز بہرست حقیقی بہرست شناخت وجود تو ہمہ خار بہرست و خاشاک</p>	<p>کہ او واقف نشد اندر موافق وجود مطلق اورا در شہود بہرست ویا بہستی کہ ہستی پاک در باخت بروں انداز از خود جملہ را پاک</p>
--	---

ہمیا کن مقام و جائے محبوب
 بتو پے تو جمال خود نہاید
 بلائے نفی کر کش خانہ جاروب
 ز بے سمع و بے بصیر نشان یافت
 نیابد علم عارف صورت عین
 درون خانہ دل ناکدت نور
 طہارت کردن از وسع ہم چارند
 دوم از معصیت و ذشر و سواس
 کہ با او آدمی ہم چوں ہمیت
 کہ ایں جانشہتی میگردوش سیر
 شوو بے شک سزاوار سناجات
 نمازت کے شوو ہرگز نمازی
 نمازت گردد انگہ قرۃ العین
 شود معروف و عارف جملہ یک چیز

برو تو خانہ دل را فرو روب
 جو تو بیرون شدی او اندر آید
 گئے کو از نوافل گشت محبوب
 درون جان محبوب او مکمل یافت
 زہستی تا بود باقی برو شین
 موانع تا نگر دانی ز خود دور
 موانع چوں دریں عالم چارند
 نخستیں پاکی از احداث و انجاس
 سیم پاکی ز اخلاق و ذمیت
 چہارم پاکی سہ است از غیر
 ہر اں کو کرو چل ایں طہارات
 تو ناخود را بکلی و رتبازی
 چو ذات پاک گردد از ہمہ شین
 نمازد در میانہ ہیچ تیسیر

سوال

چہ سودا در بہر ایں شدت خاکست

اگر معروف عارف ذات پاکست

جواب

که تو حق را بنور حق شناسی
ولیکن خاک می یابد ز خورتاب
هوائے تاپ مهر و سحرشید
گر آنجا باز دانی حال فکرت
که بود آخر که آن ساعت بگفت
بہل در قصه ایمان نوشتند
ہر آن چیزے کہ میخوانی بدانی
وے گرد می بنادانی فراموش
کہ یادت میدہد آن عہد اول
در اینجا ہم توانی دیدنش باز
کہ تا ذاتش توانی دیدن روا
برو بشنو تو لایق دیدن ز قرآن

کمن بر نعمت حق ناسپاسی
جز او معروف عارف نیست در یاب
عجب نبود کہ ذرہ دارد امیس
بیا و آور مقام حال فطرت
آنست رنگم از چہ رنگت
و آن ساعت کہ گفتم می نوشتند
گر این نامہ را یک یک بخوانی
تو بستی عہد عقد بندگی و دوش
کلام حق بدان گشت بہت منزل
اگر تو دیدہ حق را بہ آغاز
صفائش را ببین امروز اینجا
و گر نہ سچ خود ضائع مگردان

تمت

اگر صد سال گوی نقل و ہر آن
ہنزد او نباشد جز سیاہی
کجا بینا شود از کحل کمال

نزداد باورت آنکہ ز الوان
سفید و سرخ و سبز و زرد کاہی
مگر تا کور مادر زاد بد حال

خرد از دیدن احوال عجب در اے عقل طوری دارد انسا بسان آتش اندر سنگ آهین از آن مجموعه پید گرد این راز چو بر هم افتاد آن سنگ و آهین توئی تو نسخہ نقش الهی	بود چون کور مادر زاد دنیا که بشناسد بدو اسرار پنهان نهاده است ایزد اندر جان و دهر چو بشنیدی بر دوا خود به پرواز ز نورش هر دو عالم گشت روشن بخواه از خویش هر چیزی که خواهی
--	--

سوال

که این نقطه رالطی است انا الحق	چه گوئی هرزه بود آن رمز مطلق
--------------------------------	------------------------------

جواب

انا الحق کشف اسرار است مطلق همه ذرات عالم همچو منصور در این تسبیح و تهلیلند دایم اگر خواهی که گردد بر تو آسان چو کردی خویش را پنبه کاری بر آور پنبه پندار از گوش ندای از حق هر دو است در آور وادی ایمین که ناگاه	جز از حق کیست تا گوید انا الحق تو خواهی مست گیر و خواه مجبور بدین معنی همه هستند قائم و ان من شیء الا بکرمه خواص تو هم حلاج و ارا یندم بر آری نذاے واحد القهار بینهش چرا گشتی تو موقوف قیامت در شئی گویت انا الله
---	--

<p>روا باشد انا الحق از در خسته هر آن کس را که اندر دل تشنگی نیست انا نیست بود حق را سزاوار جناب حضرت حق را دوی نیست من و ما و تو و او هست یک چیز هر آن کو خالی از خود چو خلأ شد شود با وجه باقی غیر الکل حلول و اتحاد از غیر رخیزد نقیض بود که هستی جدا شد حلول و اتحاد این جا محالست وجود خلق و کثرت در نمود است</p>	<p>چرا نبود روا از نیک بنخست یقین داند که هستی جز یک نیست که هو غیب است و غایب هم و پندار در آنحضرت من و ما و توئی نیست که در وحدت نباشد هیچ تمیز انا الحق اندر و صوت و صدا شد یکے گردد سلوک و سیر سالک و لے وحدت همه از سیر خیزد نه حق بنده نه بنده با خدا شد که در وحدت ددی عین ضلالت نه هر چه آن می نماید عین بود است</p>
--	--

تمثیل در نمود بے بود

<p>بنه آینه اندر برابر یکے ره یازمین تا حدیث آن عکس چون هتم بذات خود معین عدم یا هستی آخر چو شود ضم</p>	<p>در او بنگر بین آن شخص دیگر نه آنست و نه آن پس کلیت آن عکس نمی دانم چه باشد سایه من نباشد نور و ظلمت هر دو با هم</p>
--	---

<p>چہ باشد غیر از آل یک نقطہ حال تو اورا نام کردی نہ جاری بگو یا سن کہ ایں صوت صد چہیت بگو کے بود یا خود کو مرکب دجووے چوں پدید آید ز اعدام چو دانستی بیار ایمان فالزم ہو اکی گوئی و خواہی گو انا الحق نہ بیگانہ خود را آستان کن</p>	<p>چہاضی نیست مستقبل نہ و سال یکے نقطہ است و ہمے گشتہ ساری جز از حق اندرین صحرادر گشتہ؟ عرض فانیست جو ہر زو مرکب ز طول و عرض و ز عمق است اجسام ازین جنبہ است اصل کار عالم کہ جز حق نیست دیگر ہستی الحق نمود و ہم از ہستی جدا کن</p>
<p style="text-align: center;">سوال</p>	
<p>سلوک و سیر او چوں بود حاصل</p>	<p>چرا مخلوق را گویند اصل</p>
<p style="text-align: center;">جواب</p>	
<p>ز خود بیگانہ گشتن آستان نیست بجز واجب دیگر چہیکہ نماند کہ در وقت بقا عین زوالست نگوید ایں سخن جہنم و کمال چہ نسبت خاک را باب ار باب وز دسیر و سلوک کے حاصل کہید</p>	<p>وصال حق ز خلقیت جدا نیست چہ ممکن گرد امکاں بر نشاند دجو و ہر دو عالم چوں خیالست نہ مخلوق است آل گوشت و اصل عدم کے راہ یابد اندرین باب عدم چہ بود کہ با حق و اصل آید</p>

بگوئی در زمان استغفر اللہ
 بواجب کے رسم معدوم ممکن
 عرض چہ بود ولایت بقیہ زمانین
 بطول و عرض و عمقش کرد تعریف
 کہ می گردد بد و صورت محقق
 ہیولی نیست بے اوجز عدم نیست
 کہ جز معدوم از ایشان نیست معلوم
 نہ معدوم و موجود است در خویش
 کہ اواز هستی آمد عین نقصان
 تفتینہ امور اعتباریست
 عد و بسیار و یک چیز است معدود
 سر اسر حال اولوست و بازی

اگر جانست شود زین سنی آگاہ
 تو معدوم می عدم پیوستہ سنان
 نذار پیچ جو ہر بے عرض عین
 حکمیہ کا ندیں فن کرد تصنیف
 ہیولی نیست جبہ معدوم مطلق
 چہ صورت بے ہیولی و ر قدم نیست
 شدہ اجسام عالم زین دو معدوم
 بین مہستی را بے کم و بیش
 نظر کن در حقیقت سوئے امکان
 وجود اندر کمال خویش ساریست
 امور اعتباری نیست موجود
 جہاں را نیست ہستی جبہ مجازی

تمثیل در طور ہائے وجود

با مرقع فرود آید بہ صحرا
 فرود آید شود ترکیب باہم
 در آویزد بدو آل آب دریا

بخاری مرتفع گردد ز دریا
 شعل آفتاب از چرخ چارم
 کد گرمی دگر بہ عزم بالا

چو با ایشان شود آب و هوا ضم
 غذا اے جانور گردد به تبدیل
 شود یک نقطه و گردد در اطوار
 چو نور نفس گویا بر تن آید
 شود طفل و جوان و کسل و هم پیر
 رسد آنکه اجل از حضرت پاک
 همه اجزائے عالم چوں نبات اند
 زماں چوں بگذرد بروے شود باز
 رود هر یک از ایشان سوے مرکز
 چو دریا مست و حدت لیک پرخون
 نگر تا قطره باران ز دریا
 بخار و ابر و باران و نم و گل
 همه یک قطره بود آخر زاول
 جهان عقل و نفس و چرخ اجرام
 اجل چوں در رسد از چرخ و انجم
 چو موجی بر زند گردد جهان طمس
 خیال انبیا بشیخ و بیکبار

بروں آید نبات سبز و جسم
 خورد انسان و یابد باز تحلیل
 و زو انسان شود پیدادگر بار
 یکے جسم لطیف روشن آید
 بداند عقل و فهم در اے تدبیر
 رود پاکی بی پاکی خاک با خاک
 که یک قطره ز دریاے حیات
 همه انجام ایشان همچو آغاز
 که نگرند در طبیعت خوے مرکز
 گرد خیزد هزاران همچو مجنون
 چگونه یافت چندین شکل و اسم
 نبات و جانور انسان کامل
 کن و شد این همه اشیا مثل
 چو آن قطره هاں ز آغاز و انجام
 شود هستی همه در نیستی گم
 یقین گردد که آن تم نقی بالاس
 نماند عین بر حق در وار و یار

<p>شود توئی توئی باد دست وصل چو غیر از پیش بر خیزد و صلاست نه او واجب شده و واجب گشت نگوید کاین بود قلب حقایق بر و آمد شد خود را بیندیش بگویم یک بیک پیدا و پنهان</p>	<p>ترا قریب شود آن لحظه حاصل وصال اینجا یک رفیع خیالست گوئیم از حد خویش بگذشت هر آن کو در معانی گشت فایق هزاران نشاء دارے خواجہ پیش همه جزو کل از نشاء انسان</p>
--	---

سوال

وصال ممکن و واجب بهم چیست	حدیث قرب و بعدیش و کم چیست
---------------------------	----------------------------

جواب

<p>زمن بشو حدیثی بے کم و بیش چو هستی را ظهور سے از عدم شد قریب آن هستی کو اصل نور است اگر نور سے ز خود بر نور مانند چه حاصل متر ازین بود و نابود نترسد زو کے کور اشتنا سد نماند خوف اگر گردد روانه ترا از آتش و وزخ چہ با کست</p>	<p>ز نزدیکی تو دور افتادی از خویش از اینجا قرب و بعدیش و کم شد بعید آن نیستی کن هست دور است ترا از هستی خود و اماند کز و گاه بیت خوف و گه رجا بود که طفل از سایه خود سے ہراسد سخا ہد اسپ تازی تا زیانہ کہ از هستی تن و جان تو پاکست</p>
--	--

از آتش زہر خالص بر سر زد
تر از غیر چیز نیست در پیش
اگر در خویش تن گروی گرفتار
توئی درد و رستی جزو سافل
تعمینہاے عالم بر تو طاریست
از آن گوی مرا خود اختیار است
ز نام تن بدست جان نہاد است
نذانی کیس رہ آتش پرستیت
کہ این اختیار اے مرد جاہل
چو بودت کیس ہچو نابود
کے کورا وجود از خود نباشد
کہ ادیدمی تواند ہر دو عالم
کہراشد حاصل آخر جملہ امید
مراتب بانی و اہل مراتب
اثر از حق شناس اندر ہمہ بجائے
ز حال خویش می پرس این قدر حسرت
ہر آن کس را کہ مذہب غیر حق است

چو غشی نبود اندر وے چہ سوزد
ولیکن از وجود خود بمیزیش
حجاب تو شود عالم بیک بار
توئی با نقطہ وحدت مقابل
وزاں گوی پوشیدہاں ہچو من کہیت
تن من مرکب و جام سوار است
ہمہ تکلیف بر سن زان نہاد است
ہمہ این آفت و شومی زہستیت
کے کورا بود بالذات باطل
نگوی کا اختیار است از کجا بود
بذات خویش نیک و بد نباشد
کہ یکدم شادمانی یافت بے غم
کہ باند در کماے تابجا دید
بزیر امر حق واللہ غالب
نہ خود خویش تن بیرون منہ پائے
وزاںجا بازواں کابل قدر حسرت
ہنی فرمود کال مانند گبر است

چنان کال گبر بزرگاں ابرین گفت
 بما افعال این نسبت مجاز نیست
 نمودی تو که فعلت آن سریدند
 بقدرت پیشگی داراے برحق
 مقدرت گشته پیش انجان و ارتق
 یک مقصد هزاراں ساله طاعت
 دگر از معصیت نور و صفا دید
 عجب تر آنکه این از ترک مامور
 مراں و بگر ز منہی گشته ملعون
 جناب کبر بانی لایزال است
 چه بود اندر ازل اے مرد ناہل
 کہے کو با خدا چون و چرا گفت
 دراز بند کہ پرسد از چه و چون
 سزاوار خدائی لطف و قہر است
 خداوندے ہمہ در کہ بانی است
 کرامت آدمی از اضطرار نیست
 بنودہ پنج چیزش برگز از خود

مراں نادان احمق ما و من گفت
 نسب خود و حقیقت لہو باز نیست
 ترا از بہرہ کارے برگزیدند
 بعلم خویش کردہ حکم مطلق
 براے ہر یکے کارے معین
 بجائے آورد کردش اہل لعنت
 چہ تو بہرہ کر و نام اصطفی دید
 شد از الطاف حق مرحوم مغفور
 ز بہر فعل تو بہرے چند و چہ چون
 منزہ از قیاسات خیالی است
 کہ این یک شد محمد آں ابوہبل
 چو مشرک حضرتش را ناسزا گفت
 نباشد اعتراض از بندہ موزوں
 و لیکن بندگی در عجز و فقر است
 نعلت لایق فضل خدائی است
 نہ آں کو را نصیب اختیار نیست
 پس انگہ پرسدش از نیک و از بد

نہ ہر مسکین کہ شد محتار و مجبور نہ جو رہست این کہ عین لطف و فضل است کہ از ذات خودش تعریف کردند بیک بار از میاں پیروں روی تو عنی گردی بجای اے مرد درویش بقدری است یزدانی رضا ده	نہ دار و اختیار گشتہ تا مہر انظلم است این کہ عین علم و عدل است بشر را از ان سبب تکلیف کردند چو از تکلیف حق عاجز شوی تو بکلیت را فی یابی از خویش برو جان پدر تن در قضا ده
---	---

سوال

چو بچہ است آنکہ علمش سہل آید	ز فقر او چہ گوہر حاصل آید
------------------------------	---------------------------

جواب

کچے دریا ست ہستی نطق ساعل بہر موجے ہزاراں در شہوار ہزاراں موج فیض و ہر دم ازوے ہو چو د علم از ان دریا کے ترفت معانی چون کند اینجا تنزل	صدف حرف جاہر دلت دل بروں ریز و نقل و نص و اخبار نگر و قطرہ ہرگز کم ازوے غلاف و راواز صوت و حرفت ضرورت باشد اور از تشل
--	---

تمت

تنبیہ من کہ اندر ماہ نیساں	صدف بالار و از فقیر عساں
----------------------------	--------------------------

ز شیب قعر بحر آید برافراز
 بخاری مرتفع گردد ز دریا
 چکد اندر دانهش قطره چند
 رود با قعر دریا باد لے پُر
 بقعر اندر شود غواص دریا
 تن تو ساحل و ہستی چو دریا رست
 خرد غواص آن بحسب عظیم است
 دل آہ علم را مانند یک ظرف
 نفس گردد و داں چوں برق لامع
 صدف بشکن برول کن در شہوار
 لذت با اشتقاق و سخن با صرف
 ہر آن کو جملہ عمر خود ورین کرد
 ز مغزش قشر سبز افتاد و رست
 ولے بے پوست ناچینہ ہست بہر مغز
 ز من جان برادر پند بے نوش
 کہ دانا در دو عالم سبزی یافت
 عمل کاں از سبب احوال باشد

بروے بحسب نبشند و ہن باز
 فرو بار و با مرتج تعالی
 شود بستہ دہان او بصد بستہ
 شود آن قطرہ باران بچکے در
 وز و آرد بروں لولے لالا
 بخارش فیض و باران علم اسماست
 کہ اورا بس جو اسم عظیم است
 صدف بر علم دل صولت تا حرف
 رسد زو حرف ہما در گوش سامع
 بفیگن پوست مغز نغز بردا
 ہی گردن ہر پیرامن حرف
 بہر زو صرف عمر نا نہیں کرد
 بنیاد مغز ہر کو پوست بشکست
 ز علم ظاہر آید علم دین نفس
 بجان و دل برود علم دین کوش
 کہ گر کمتر بود زو مہتری یافت
 بے بہتر ز علم قال باشد

نه چوں علست کال کار دل آمد
گرای راغب گیری آں چو شرفست
به نسبت با علوم قال با قال
که صورت دارد امانیت معنی
ملک خواهی سگ از خود دور اند
نباشد در دل کو سنگ سرشته است
نکو بشود که البته چنین است
فرشته نماید اندر و س ضرورت
که تا سازد ملک پیش تو منزل
ز بهر آخست می کن حراشت
مزمین شو بصل جمله اخلاص

ولے کار سے کہ از آب و گل آمد
میان جسم و جان بنگر چه فرست
از اینجا باز دواں احوال اعمال
نه علست آنکه دارد میل دینی
نگرد و جمع هرگز علم با آرز
علوم دین را خلاق فرشته است
حد بیخ مصطفی آخر همین است
در وطن خانه چوں هست صورت
بر و بزدای روی تخت دل
از تحفیل کن علم وراثت
کتاب حق بخوان از نفس آفاق

قاعده

پس از وی حکمت و عنایت شجاعت
کے کو منتصف گردد بدین چار
نه گریز باشد و نه نیز ابله
شره همچو خرد از وی شده دور
میرا دانش باز جبین و تہو ر

اصول خلق نیک آمد عدالت
حکیمے رہت کردار است و گفتار
بحکمت باشدش جان و دل آگہ
یعقوت شہوت خود کردہ مستور
شجاع و صفائی از ذل تکبر

ندارد ظلم از آن خلقتش نکوشد
 که از افراط و تفریطش کرانه است
 زهر و دوا نباشد فقر و عجز است
 نه روئے کشتن و بودن پرو دیر
 همی هفت است این اعداد اضداد
 از آن درمایه دوزخ نیز هفت است
 بهشت آمد همیشه عدل را جا
 سزای ظلم لعن و ظلمت آمد
 عدالت جسم را اقصی کمال است
 ز اجزاد و هرگز دو فعل متمیز
 میان این و آن پیوند گردد
 رسد از حق بد و روح اضافی
 و را گیرد و سر و رخ عالم جان
 که روح از وصف جمیعت بر است
 چو خورشید و زمیں آمد به تمثیل

عدالت چون شعار ذات او شد
 همه اخلاق نیکو در میان است
 میان چون صراط المستقیم است
 بیاریکی و تنیزی موئے و تمشیر
 عدالت چون یکے وارد اضداد
 چو زهر هر عدد و کس نهفته است
 چنان که ظلم شد دوزخ میا
 جزای عدل نور و رحمت آمد
 ظهور نیکوئی و راعت است
 مرکب چون شود مانند یک چیز
 بسیط الذات را مانند گردد
 چو آب و گل شود کیبار ه صافی
 چو یابد بسوی جسد ارکان
 نه پیوندی که از ترکیب اجزاست
 شعل جان سوئے تن وقت تقدیل

تمت

شعاعش نور و تدبیر زمین است

اگر چه خورشید چرخ چار زمین است

طبیعت ہمارے عنصر زود خو نیست	کواکب سر دو گرم و خشک تر نیست
عناصر جملہ از بے گرم و سرد است	سفید و سرخ و سبز و آل زرد است
بود حکمش رواں چون شاه عادل	کہ نہ خارج توان گفتن نہ داخل
چو از تبدیل گشت ارکان موافق	ز حسن نفس گویا گشت عاشق
نکاح معنوی افتاد و دروین	جہاں را نفس کلی داد کاہین
زایشان می پدید آید فصاحت	علوم و علم و اخلاق و صباحت
ملاحت از جہان بے مشائی	در آمد ہیچو رند لا ابالی
بشہرستان نیکوئی علم زد	ہمہ ترتیب عالم را بہم زد
چو در شخص است خواندش ملاحت	چو در لطف است گویندش فصاحت
نگھے بر رخ حسن او شہسوار است	گھے با تیغ لطف آباد است
ولی و شاہ و درویش و پمپیر	ہمہ در سخت حکم او سخر
دروہن حسن روئے نیکوای صیت	نہ آن حسن است تنہا گوئے آن صیت
جواز حق می نیاید دلربائی	کہ شکر نیست کس را در خدائی
کجا شہوت دل مردم رباید	کہ حق کہ گم ز باطل سے نماید
موشرخ شناس اندر ہمہ جائے	ز حد خویشین ہیروں منہ پائے
حق اندر کسوت حق بین و حق داں	حق اندر باطل آمد کا ریشیاں

سوال

چه جزو است آن نیکو کر کل فروخت | طریق رفتن آن جزو چیست

جواب

وجود آن جزو دال کر کل فروخت	که موجود است کل دیں و از گزشت
بود موجود را کثرت برونی	که از وحدت ندارد جزو رونی
وجود کل ز کثرت گشت ظاهراً	که او در وحدت جزوی است سائر
چو کل از روی ظاهر است بسیار	بود از جزو خود کمتر بمقتدار
نه آخر واجب آمد جزو هستی	که هستی گرد او را زیر دستی
ندارد کل وجودی در حقیقت	که او چو عارضی شد در حقیقت
وجود کل کشید و واحد آید	کثیر از روی کثرت بیناید
عرض شد هستی کو اجتماع است	عرض سوائی عدم بالطبع است
بهر جزوی ز کل کان نیست گردد	کل اندر دم ز امکان نیست گردد
جهاں کلیت در یک طرفه بعین	عدم گردد و لا یبقی زمانین
و اگر باره شود پیدا جهاں	بهر لحظه زمین و آسمان
بهر ساعت بولنے کہنے پیر است	بهر دم اندر وحش و نشیر است
در چرخ دو ساعت نمی بناید	که در آن لحظه گم میزد بزیاید
لیکن طامع الکیر نمی نماند	که این یوم العمل آن یوم نیست
ازیں با این بولے وقت بسیار	بنادانی نمکن خود را گرفتار

نظر بکشانے در تفصیل و اجمال   نگر در ساعت و روز و سال

مثیل

اگر خواهی که این معنی بدانی
 ز هر چه اندر جهان در شب و بالاست
 جهان چو لبت یک شخص معین
 سه گونه نوع انسان را محاسنت
 دو دیگر زان محاسنت اختیار نیست
 چو مرگ و زندگی باشد مقابل
 جهان را نیست مرگ اختیاری
 دلی هر لحظه میگرد و مبدل
 هر آنچه گردد اندر چشم پیدا
 تن تو چو زمین سه آسمانست
 چو کو هست استخوانهای که تختت
 تنست در وقت مردن از نداشت
 دماغ آشفته و جان تیره گردد
 شامت گردد از خون بهجو دریا

نرا هم هست مرگ و زندگانی
 مثلش در تن و جان تو پیدا است
 تو اورا گشته چو جان او ترا تن
 یکجای هر لحظه و آن هر شب زلفت
 سیم مردن مرا و را اضطراب نیست
 سه نوع آمد جیانتش در سه منزل
 که آن را از همه عالم تو دوری
 در آخر هم شود مانند اول
 ز تو در نزع میگرد و مبدل
 حواس پنجگانه و خورشید جانست
 نبات موی و اطراف و دختت
 برزد چو زمین روز قیامت
 حواس پنجگانه خیره گردد
 تو دوری غرق بجهنم بے سرو پا

شود از جان کنش اے مزدکیں
 بہم حمید و گرد و ساق باہم
 چہ روح از تن بکلیت جدا شد
 بدیں منوال باشد کار عالم
 بقا حق است باقی جملہ فانی است
 ز کل من علیہا فان بیاں کرد
 بود ایجا و اعدام و دو عالم
 ہمیشہ خلق در خلق جدید است
 ہمیشہ فیض فیض حق تعالیٰ
 از اں جانب بود ایجا و تکمیل
 ولیکن چون گذشت ایں طور دنیا
 تو ہر چیزے کہ بینی بالضرورت
 وصال اولیں عین فراغت
 بقا اسم وجود آمد ولیکن
 منظر ہر چوں متبدل بروقی ظاہر
 ہر آنچہ آں بہت بالقوہ دریں دار

زستی استخوانہا پشتم رنگیں
 ہمہ جفتی شود از جفت خود طاق
 زینت قاع صف صف لا تری شد
 کہ تو در خویش نے بینی در آن دم
 بیانش جملہ در سبب المثنائی است
 لہجہ خلق جدید ہم عیاں کرد
 چو خلق بعثت نفس ابن آدم
 اگر چہ مدت عمرش مدید است
 بود در شان خود اندر تجلی
 وزیں جانب بود ہر لحظہ تبدیل
 بقاے کل بود دار عقبہ
 دو عالم دارد از معنی و صورت
 مراں دیگر ز عند اللہ باقت
 بجائے کاں بود سائر چو ساکن
 در اول می نمایمین اخضر
 بفعل آمد در آں عالم بیکبار

ز تو هر فعل کا ول گشت ظاہر
 بہر بارے اگر نفع است اگر ضرر
 بجا دت حاجت با خوے گردد
 از آن آموخت انسان پیشہ را
 ز تو افعال و احوال مدختر
 چو عریاں گردی از پیراہن تن
 تنگ باشد ولیکن بے کدورت
 ہمہ پیدا شود آں جا ضمائر
 و گربارہ بوفیق عالم خاص
 چنان کہ قوت عضو درینجا
 ہمہ اخلاق مادر عالم جان
 تعین مرتفع گردد ز ہستی
 نہ اندر نگہا در دایہ حیواں
 بود پاؤں و چشم تو چوں دل
 کند ہم نوز حق بر حق سجلی
 دو عالم را اگر ہمہ سزنی تو
 سقاہم دہم چہ بود میندیش

بدایں گردی بیا رچند قادر
 شود در نفس تو چہ کند حس
 ہمدت میوہ ما خوش بوی گردد
 وزاں ترتیب کرد اندیشہ را
 ہوید اگر دو اندر روز محشر
 شود عیب و ہنر کیارہ روشن
 کہ نماید در او چوں آب صورت
 فرو خواں آیت تبلی السرائر
 شود اخلاق تو اجسام و اشخاص
 موالیدہ سہ گانہ گشت پیدا
 گئے انوار گرد و گاہ نیران
 نہ اندر نظر بالا و پستی
 بیک رنگی بر آید قالب از جان
 شود صفائی ز ظلمت صورت گل
 نہ بینی بے ہمت حق را تعالی
 نہ انتم تا چہ ہستہا کنی تو
 ظہورے صیت صامی گشتن از خوش

<p>نہے شربت نہی لذت نہی ذوق خوش آں دم کہ بابے خویش باشیم نہ دین عقل و نہ تقویٰ نہ ادراک بهشت و عور و خلد اینجا چه سجد چو رویت دیدم و خوردم از آنمی پے ہر مستی باشد خارے</p>	<p>نہی حیرت نہی دولت نہی شوق عفی مطلق و درویش باشیم فقادہ مست و حیران ہر سر خاک کہ بیگانہ دریں خلوت نگنجد ندامم تا چہ خواہند پس ازوے دریں اندیشہ دل خوں گشت بایے</p>
---	--

سوال

قدیم و محدث از ہم چوں جدا شد	کہ ایں عالم شد آں دیگر جدا شد
------------------------------	-------------------------------

جواب

<p>قدیم و محدث از ہم چوں جدا نیست ہمہ آنست و میں مانند عنقاست عدم موجود گردایں محالست نہ آں ایں گرد و نہ ایں شود آں جہاں خود جملہ امر اعتبارست برو یک نقطہ آتش بگرہاں یکے گرد شمار آید بناچار حدیث ماسیئہ را رہا کن</p>	<p>کہ از ہستی است باقی و امانیت جز از حق جملہ اسم بے سمانست وجود از روئے ہستی لایزالست ہمہ اشکال گرد و برقا آساں چو آں یک نقطہ کاں درد و ساریت کہ بینی دائرہ از سعت آں نگرد و دوا حد از اعداد بسیار بعقل خویش ایں راز آں جدا کن</p>
---	---

چو با وحدت دوتی عین محالست همه کثرت ز نسبت شده پید شده پید از بو قلمون اسکان بو هدایت حق گشت شنا به	چونک داری در آن کس چو نیت عدم مانند هستی گشت پیدا ظهور اختلاف و کثرت نشان وجود هر یک چو بود واحد
--	---

سوال

چه خواهد مرد معنی زین عبارت چو خواهد از سر زلف و خط و خال	که وارد سوئے چشم و لب اشارت کسے کا ندر معامات احوال
--	--

جواب

ہر آن چیزے کہ در عالم عیانست جہاں چو خط و خال و چشم و ابروست تجلی گہ جمال و گہ جلالست صفات حق تعالی لطف و قہر است چو محسوس آمد این الفاظ مسموع ندارد عالم معنی نہایت در این رہ ہر چہ کمال ارباب فکر است ہر آن معنی کہ شد از ذوق پیدا چو اہل دل کنند تفسیر معنی	چو عکس ز آفتاب آن جہانست ہمہ چہ یک بجائے خویش نیکوست رخ و زلف آن معانی ز اشارت رخ و زلف بتال رازاں و دہر است نخست از بہر محسوس است موضوع کجا بیند مرا و را ہیچ غایت ہمہ اسباب استدراج و مکر است کجا تفسیر لفظی یا بد اورا مانند می کنند تفسیر معنی
--	--

که محسوسات اذلال عالم چو سایه است
 بنزد من خود الفاظ مؤل
 چه محسوسات خواص از عرف عام است
 نظر چو در جهان عقل کردند
 تناسب را رعایت کرد عاقل
 و تشبیه کلی نیست ممکن
 درین معنی کس را با توفیق نیست
 و لے تا با خودی ز نهار ز نهار
 که رخصت اهل دل را در سه حالت
 بر آن کس که شناسد این سه حالت
 ترا چو نیست احوال موافق
 مجازی نیست احوال حقیقت
 کز آن اے دوست ناید ز اهل تحقیق
 بگفتم وصف الفاظ معانی
 نظر کن در معانی سوئے غایت
 بوجه خاص از آن تشبیه می کن
 چو شد این قاعده یک سر مقرر

که این چو طفل و آن مانند دایه است
 بر آن معنی فتاد از وضع اول
 چه داند عام کمال معنی کدام است
 از اینجا لفظها را عقل کردند
 چو سوئے لفظ معنی گشت نازل
 ز جست و جوئے اومی باش سخن
 که صاحب مذہب اینجا غیر حق نیست
 عبارات شریعت را که دارد
 فنا و شکر آن دیگر دلالت
 بداند وضع الفاظ و دلالت
 مشو کافر بنا دانی و تعلیه
 نه هر کس یافت اسرار طریقت
 مرا این را کشف باید یا که قصد یق
 ترا سر بسته کردارے بدانی
 لوازم را یکایک کن رعایت
 بدیگر و جسم را تنزیه می کن
 نمایم زان مثال چند دیگر

اشارت چشم و لب

نگر گز چشم شاهد صیت پیدا	رعایت کن لوازم را بد آنجا
ز چشمش خواست بیماری دستی	ز لعلش گشت پیدا عین هستی
ز چشمش دوست و لهاست و محمود	ز لعلش دوست جانها جمله مستور
ز چشمش او همه دلهای جگر خوار	ز لبش شفا کس جان بیمار
بچشمش گر چه عالم در نیاید	لبش هر ساعتی لطفی نماید
دست از مردمی و لها نوازند	دست بپیارگان را چاره سازند
بشوی جان دهد و آب و در خاک	پدم دادن زند آتش و افلاک
از دهر غمزه دام و دانه شد	وز و هر گوشه میخانه شد
ز غمزه می دهد هستی بشارت	بوسه میکند باز نش عمارت
ز چشمش خون مادر جوشش دایم	ز لعلش جان مادر هوشش دایم
بغمزه چشمش او دل می رباید	بشوه لعل او جان می نساید
چو از چشمش لبش خواهی کنایه	غرایس گوید نه آن گوید که آریه
ز غمزه غمزه را کار سازد	بوسه هر زمان دل می نوازد
از و یک غمزه و جان دادن از ما	از و یک بوسه و استادن از ما
ز لعلش بالبصر شد حشر عالم	ز لعلش روح پیر ما گشت آدم

جهانے بت پرستی پیشہ کردند
چه نسبت خاک را بارت ارباب
که و لمضع علی عینی چرا گفت
بمیزا زو اسیراں را بنو نو

چو از چشم و لبش اندیشه کردند
وجود ما همه مستی است یا خواب
خرد دارد ازین صد گوشت گفت
تو گوئی دامن از زلف شیر و

استاره زلف

چه شاید گفت ازو چه جای راز هست
مجنبا نید زنجیر مجانبین
سهر زلفش مرا گفتا فراموش
وز دوبرخیش آمد راه طالب
همه جانها ازو بوده مقلقل
نه شد یک دل برون از حلقه او
بجالم در یکے کانه نما ند
نماند در جهان یک نفس بومن
بشوخی باز کرد از تن سراو
که گر شب کم شد اندر روز افزو
بدست خویشتن بر وے گره زد

حدیث زلف جانال بس راز هست
میرس از من حدیث زلفا پرچین
ز قدس رستی گفتم سخن ووش
کجی بر رستی چون گشت غالب
همه و لها ازو گشته مسلسل
معلق صد هزاراں دل زهر سو
اگر زلفین مشکین بر فشانند
وگر گیزا روشش پیوسته ساکن
چو دام فتنه می شد خنجر او
اگر سیر پیه شد زلفش چه غم بود
چو او بر کاروان غسل ره زد

<p>نیاید زلف او یک لحظہ آرام ز دور زلف خود صد روز نشیب کرد گل آوم شد آں لحظہ مختہ دل ما دارد از زلفش نشانی از ویر لحظہ کار از سر گرفتہ ازاں گرد و دل از زلفش شوش</p>	<p>گئے بام آرد و گاہے کند شام بے بازی پھائے بوالعجب کرد کہ دادش ہوئے آں زلف معطر کہ خود ساکن نہ می گرد و زمانے ز جان خویش تن دل بر گرفتہ کہ از رویش دے دام در آتش</p>
---	--

اشارہ برج و خط

<p>برج اینچائے حسن خداست رخ خط کشیدہ از نگوئی خط آمد سبزہ دار عالم جان ز تار یکی زلفش روز شب کن خضر وار از سمت ام لے نشانی اگر روئے خطش بینی تو بیشک ز رویش باز دانی کار عالم کسے کو خطش از روئے نکو دید مگر رخسار او سبب الثانیست</p>	<p>مراد از خط جناب کبریاست کہ از بایست بیروں خوب روئے ازاں گردند نامش آب حیواں ز خطش چشمہ حیواں طلب کن بچہ از خطش آب زندگانی بدانی کثرت از وحدت یکایک ز خطش باز خوانی ستر بہم دل من روئے او در خط او دید کہ ہر حرفے از کجہ معانیست</p>
--	--

ہزاراں حجب علم از پردہ راز
ز خط و عارض زیاں جانان

نہضتہ زیر ہر موئے از دنا ز
بیس بر آب قلب عرش رحمن

اشارہ بحال

کہ اصل مرکزش دور محیط است
و زوشہ خط نفس قلب آدم
کہ عکس نقطہ خال سیاہ است
و زان منزل وہ بیرون شدن نیست
دو نقطہ نہد اندر اصل و حدت
و یا دل عکس خال روئے زیباست
و یا عکس دل آہنجاشد ہویدا
مرا پوشیدہ گشت این راز حشاک
چرا می یابند آخر مختلف حال
گئے چوں زلف او و راضی البست
گئے تار یک چوں خال سیاہ است
گئے دوزخ بود گاہ بہ بہشت است
گئے افتد بر زیر تودہ خاک

بر آں رخ نقطہ خال شبیط است
ازوشہ خط دور ہر دو عالم
از ان حال دل پر خون تباہ است
چو خال خال دل جز خون شدن نیست
بو حدت در نباشد ہیچ کثرت
نہ انہم خال او عکس دل ماست
ز عکس خال او دل گشت پیدا
دل اندر روئے او یا اورت در دل
اگر بہت این دل با عکس آن خال
گئے چوں چہنم مخمورش خرابست
گئے روشن رواں چوں روئے ماہ است
گئے مسجد بود گاہ بہ گشت است
گئے برتر شود از بہشت افلاک

پس از نذر و بر گزود و گر بار	شراب و شمع و شاہد راطل بکار
------------------------------	-----------------------------

سوال

شراب و شمع و شاہد راطل بنیت	خوابی شدن آخر چہ و عیسیت
-----------------------------	--------------------------

جواب

<p>شراب و شمع و شاہد عین معنی ہمت شراب و شمع و ذوق و سکر عرفان شراب اینجا و جاجہ شمع مصباح ز شاہد ہر دل موسیٰ شہر مستند شراب و شمع و جام آن نور انور شراب و شمع شاہد جملہ حاضر شراب بے خودی و کیش زمانی بخور می تاز خوشیت دار ماند شراب بے خور کہ جامش بوی یار است شراب بے راطل بے پی ساغر و جام شراب بے خور و جام و چسہ باقی طویر آن می بود کز نوشت ہستی بخور می دار ہاں خود را ز سر دی</p>	<p>کہ در ہر صولتے اور انجلی است بہین شاہد کہ از کس نیست پناہ ہو و شاہد نسو و بر نور ازواج شرابش آتش و شمعش شجر شد وے شاہد ہمہ آیات کبریٰ است مشغول ز شاہد باری آخر کہ تاز دست خود یا بی امانی وجود قطرہ در دریا رساند پیالہ چہیم مست بادہ خوار است شراب بادہ خوار و ساقی آشام سقا ہم رہم اور است ساقی ترا پاکی و ہر در وقت مستی کہ بدستی بہ اسد می از نیک مردی</p>
--	--

کسے کو افتد از در گاہ حق دُور
 کہ آدم راز ظلمت صمد شد
 اگر آئینہ دل را زد و دہ است
 ز رویش پر تو می چوں برے افتاد
 جهان جان و در او شکل حجابست
 شدہ ز عقل کل حیران و مدہوش
 ہمہ عالم چو یک تخانہ اوست
 خردست و ملاک مست و جاں مست
 فلک سرگشتہ از روے در بجا پوے
 ملاک خوردہ صاف از کونہ پاک
 عنا سرگشتہ زان یک جرعه سرخوش
 ز بونے جبرئیل کاف و برضاک
 ز عکس اوتن پزیردہ جاں گشت
 جهان دُلق از او سرگشتہ دایم
 یکے از بونے دروش عاقل آمد
 یکے از نیم جرعه گشتہ صادق
 یکے دیگر فہرہ و برہہ بیکبار

حجاب ظلمت اورا بہتر از نور
 ز نور البکیس ملعون ابد شد
 چو خود را بیند از روے چہ سودا
 بسے شکل حجابے بروے افتاد
 حجابش اولیاے ز آفتابست
 فتادہ نفس کل را حلقہ در گوش
 دل ہر ذرہ پیمانہ اوست
 ہوا مست و زمین مست و زمان مست
 ہوا در دل با میدیکے پوے
 بجرعہ ریختی در دے دریں خاک
 فتادہ گداز آب و گداز آتش
 برآمد آدمے تا شد برا فلاح
 ز تابش جان انسرہ درواں گشت
 ز خان و مان خود ہر گشتہ دایم
 یکے از رنگ صافش ناقص آمد
 یکے از یک صراحی گشتہ عاشق
 می و خخانہ و ساقی و خمار

زہے دریا دل رند سہ افزا
فراغت یافتہ زافتہ اروا کار
گرفتہ دامن پیہر خرابات

کشیہ جملہ دماند و ہمن باز
در آتشا سید ہستی را بیک بار
شدہ فایغ ز زہد و خشک طامات

اشارہ بحر ابات

خودی کفر است اگر خود پارسا میرست
کہ التوحید اسقاط الاحسانات
مقام عاشقان لا ابالی است
خرابات آستان لامکان است
کہ در صحیحہ او عالم سراب است
نہ آغازش کس دیدہ نہ غایت
نہ خود را و نہ کس را باز یابی
نہ جملہ مومن و نہ نیز کافر
بتک جملہ خیر و شر گرفتہ
فراغت یافتہ از تنگ و از نام
خیال خلوت و نور کرامات
ز ذوق نیستی پرست او فتادہ

خراباتے شدن از خود را میرست
نشانی دادہ اند اہل خرابات
خرابات از جہان بے مثالی است
خرابات آشیان مرغ جانست
خراباتے خراب اندر خراب است
خراباتیت بے حد و نہایت
اگر صد سال دروے می شستابی
گروے اندر و بے پاوے میر
شراب بخودی در سہ گرفتہ
شرابے خوردہ ہر کیے لب و کام
حدیث ماجراے شط و طامات
جوے دروے از دست دادہ

عصا در کوه و تسبیح و مسواک
 میان آب و گل افغان و خیمه
 گئے از سر خوشی در عالم راز
 گئے از رویا ہی رو بدیوار
 گئے اندر سماح عشق جانان
 بہر نعمت کہ از مطرب شنیدہ
 سماح و جان نہ آخر صوت و حرمت
 ز سر بیرون کشیدہ دل دہ توے
 فرو شستہ بیاں صاف مروق
 یکے پیمانہ خوردہ از مے صاف
 بجان خاک مزابل پاک رفتہ
 گرفتہ و امن زندان خسار
 چہ شیخی و مریدی این چہ قید است
 اگر روے تو با شد در کہ و نہ

گر و کردہ بدر دے جلد را پاک
 بجائے اشک خوں از دیدہ ریزان
 شدہ چون شاطران کردن اقرار
 گئے از سرخ روئے بر سر دروا
 شدہ بے پاوس چون چرخ گردان
 بدو و جدے از ان عالم رسیدہ
 کہ در ہر پردہ شکرت
 حجر گشتہ از ہر رنگ و ہر بوے
 ہمہ رنگ سیاہ و زرد از رزق
 شدہ زان صوفی صافی زاو صاف
 ز ہر چہاں دیدہ از حد یک نہ گفتہ
 ز شیخی و مریدی گشتہ بیزار
 چہ جائے زہد و تقوی این چہ شید است
 بت و زنا و ترسائے ترا بہ

سوال

بت و زنا و ترسائے درین کوے
 ہمہ کفر است ورنہ چیست برگوے

جواب

بود ز نار بسین عین خدمت
 شود تو حید عین بت پرستی
 از ازل جمله یکجاست باشد آخر
 که بت اندرونست هستی نیست باطل
 ز نیکو هر چه صا در گشت نیکوست
 و اگر شر نیست در وے آن ز غیر است
 بد استی که بت در دین پرستی است
 کجا در دین خود گمراه بودی
 بدین علت شد اندر شیخ کافر
 بشرع اندر پنجاه اندک مسلمان
 اگر کفر حقیقی شد پدیدار
 بزرگوار ایمان نیست پنهان
 و آن من شنی گفت اینچاه وقت
 فلذا هم بعد ما جاء قل الله
 که گشتی بت پرست از حق منیج است
 نیکو کرد و نیکو گفت و نیکو بود
 بدین ختم آمد ختم و فرع ایماں

بت اینجا مظهر عشق است و وحدت
 چو کفر و دین بود قایم بهرستی
 چو اشتیاق است هستی را مظهر هر
 نگواندیش کن اے مرد عاقل
 بدان که ایزد تعالی صانع اوست
 وجود اینجا که باشد محض خیر است
 مسلمان گرد نیستی که بت عیبت
 و اگر مشرک ز بت آگاه بودی
 ندید او از بت الا خلق ظاهراً
 تو هم گردونه بینی حق پنهان
 ز اسلام مجازی گشته بیزار
 درون هر تن جانیت پنهان
 همیشه کفر و تسبیح حق است
 چه میگویم که دور افتادم از راه
 بدان خوبی رخ بت را که آراست
 هم او کرد و هم گفت و هم او بود
 یکجاست بین و یکجاست گس و یکجاست دان

نہ من میگویم این بشنوزت رآن   تفاوت نیست اندر خلق رحمن

اشارت بزمار

نشان خدمت آمد عفت زمار	نظر کردم بدیدم اصل این کار
ز هر چه بنگر بود وضع اول	نباشد اهل دانش را مقول
در آرد زمره او فو بهشتی	میال بر بند چوں مرداں بمردی
زمیدان در با گوئے سعادت	برخش علم و چو گان عبادت
اگر چه خلق بسیار آفریدند	ترا از بس این کار آفریدند
بسان قرۃ العین هست احوال	پر چوں علم و ماورست اعمال
سیح اندر جہاں پیش از یکجہ نیست	نباشد بے پدر انسان شکی نیست
خیال خلوت و نور کرامات	را کن طرقات و شلم و طامات
جز نبی کبر و ریاد عجب و استیت	کرامات اندر حق پرستیت
همہ اسباب استدرج و مکر است	دریں ره هر چه کال بر باب فقر است
شود ظاہر ہر ہزاراں خرق عادت	ز البیس لعین بے تہادت
گئے در دل نشیند کہ در اندام	کہ از دیوار است آید گاہ از بام
در آرد در تو کفر و فسق و غصیاں	ہمیں داند ز تو احوال پتہاں
بد و لیکن بد پتہاں کے رسی تو	شد البیت الم و در پس تو

کرامات تو گرد خود نمائیت
 کسے کو رہت با حق آشنائی
 ہمدروے تو در خلقت زہار
 چو با اعمی نشینی مسخ کردی
 مبادا پیچ با اعمت سر و کار
 تلف کردی بہرہ نازنین عمر
 بحیثیت لقب گردند تشویش
 فتادہ سروری اکنوں بہ حال
 نگر و جال اعور تا چسب گونہ
 نمونہ باز ہیں اے مرد حصال
 خزاں را ہیں ہمد در تنگ آں خر
 چو خاجہ قصہ آخر زماں کرد
 بہ ہیں اکنوں کہ کور و کرباں شد
 نما اندر زمانہ رفیق و آرزوم
 بہہ احوال عالم دائر گونست
 کسے کار باب الحق طرد و مقت بہت
 خضر سیکشت آں فسر ز ند طالع

تو فرخنے واپس دعویٰ خدایت
 نیاید ہرگز از وسے خود نمائی
 مکن خود را بدیں علت گرفتار
 چہ جائے مسخ یک رہ فتح کردی
 کہ از فطرت شوی ناگہ نگوں مار
 نکوئی در چہ کار است این چنین عمر
 خرے را پیشہ اگر وہ نہ ہے ریش
 ازاں گشتند مردم مختلف حال
 فرستادہ است در عالم نمونہ
 خراور کہ نامش بہت خناس
 شدہ از جہل پیش آہنگ آں خر
 بچہ ہیں جا از ہیں معنی بیان کرد
 علوم دیں ہمہ بر آسماں شدہ
 نمی دار و کسے از جا ہلے شدم
 اگر تو عاقلے بنگر کہ چونسنت
 پر نیکو بد اکنوں شیخ وقت بہت
 کہ اور ابد پدہر با جہد صالح

کنوں باشیخ خود کردی تو اے خر
چاوالا یوسف الہ من الہ
اگر وارد نشان باب خود پور
پسر کو نیک اے و نیک بخت است
ولیکن شیخ دیں گے گردواں کو
مریدے علم دیں آموختن بود
کسے از مرده علم آموخت ہرگز
مراد دل نہیں آید کر میں کار
نہ زان معنی کہ من شہرت ندارم
شتریکم چوں خدیں آمد دریں کار
وگر بارہ رسد عالمے از حق
اگر کنس نبود در ممالک
بود جنیت آخہ علت غم
ولے از صحبت ناجنس مگریز
نگرد و جمع عادت با عبادت
ز ترسانی غرض تجرید دیدم
ز روح اللہ بگشت این کار

خرے کر خرے از لست برتر
چکو نہ پاک گرداند ترا سر
چکویم چوں بود نور علی نور
چو میوہ زبدہ سر درخت است
ندانہ نیکو از بدہ زین کو
چراغ دل زدیں افزودن بود
ز خاکستر چراغ افزودن ہرگز
بہ بندم در میان خلق ز تار
بلے دارم ولے زان بہت عارم
خمولم بہتر از شہرت بصد بار
کہ بر حکمت گیر از اسبلے وق
ہمہ خلق اوفتد اندر ممالک
چیں آمد جان و اللہ اعلم
عبادت خواہی از عادت بہر بہر
عبادت می کنی بگذر عادت
خلاص از رقبہ تقلید دیدم
کہ از روح القدس آمد پدیدار

اگر بای خالص از نفس ناسوت	در آئی در جناب قدس لاهوت
جناب قدس وحدت دیر جانست	که سیم رخ بقا را آشتیا نداشت
هم از الله در پیش تو جان نیست	که از روح قدس در حق نشانیست
هر آن کس که مجرد چون ملک شد	چو روح الله بر چهارم فلک شد
چو رفت او بر فلک گرفت آرام	ز سیر و از سلوک آفت فرجام

مشیل

بود مجوس طفل شیر خواره	بزرگوار اندر گاهواره
چو گشت او بالغ مرد سفر شد	اگر مرد است همراه پدر شد
عناصر مرتزاجی ام سغلی هست	تو فرزند می پدر آبائی علویست
از آن میگفت عین گاه اسیر	که آهنگ پدر دارم ببالا
تو هم جان پدر سوئی پدر شو	بدر رفتی همسران پدر شو
اگر خواهی که گروی مرد پرواز	جهان جیفه پیش گرگس انداز
به و نال ده مرا این دنیا کے غدار	که جز سنگ را نشاید داد مردار
نسب چه بود مناسب را طلب کن	بجی رود آواز و ترک نسب کن
بسیخچر نیستی هر کوشد شد	فلا انساب نقد وقت او شد
هر آن نسبت که پیدا شد ز شہوت	ندارد حاصلی جز کبر و نخوت

اگر شہوت نبودے در میانہ
 چو شہوت در میانہ کار گیشہ
 نئے گویم کہ ماوریا پر کیست
 نہادہ ناقصے را نام خواہر
 عدوے خویش را فرزند خوانی
 مرا بارے گو تا حال غم کیست
 رفیقانے کہ با تو در طریقت
 بصحبت شان اگر یک دہشتینی
 ہمہ افسانہ و افسون و پند است
 بپردی و ارہاں خود - اچو مرداں
 در شرح اریک دقیقه ماند مہمل
 حقوق شرح را ز ہنر نگذاہ
 ز سوزن نیست الا مایہ غم
 حقیقی شوز ہر قید و مذاہب
 نرانا در نظر اغیار و غیر است
 چو بر خیزد ز پشت کسوت غنیمہ
 بنیاد ہمہ بحالے کہ ہستی

لہنہا جملہ می گشتی فنا نہ
 یکے ماوریشہ آں دیگر پیر شدہ
 کہ با ایشان بجرمت باید شد زانیت
 حسودے را لقب کردہ برادر
 ز خود بیگانہ خویشاوند خوانی
 از ایشان حاصلے جز درد و غم نیست
 بے ہزل برادر ہم رفیق
 از ایشان من چہ گویم تا چہ بینی
 بجان خواجہ کالیش خد است
 ولیکن حق کس ضائع مگرداں
 شوی تو در دو کون از دین معطل
 ولیکن خویش را ہم نگہار
 بجا بگذار چوں عیسے مریم
 درادر ویر دین نماند را ہر ب
 اگر و سجده آں عین دیر است
 شود بہر تو مسجد گوشہ دیر
 خلاف و غیر ہر مل کن کہ رستی

<p>بت وز نار و ترسائی و ناقوس اگر خواهی که گردی بندهٔ خاص بره خود را ز راه خویش برگیر باطن نفس با چوں هست کافر ز نو هر لحظه ایمان تازه گردان بے ایمان بود که کفر زاید ریا و سمعه و ناموس بگذار چو پیر ما شو اندر کفر فردی مجرد شود ز هر انکار و استدار</p>	<p>اشارت شد همه بزرگ ناموس همیا شو برای صدق و اخلاص بهر یک لحظه در ایمان ز سر گیر مشور رختی بدین اسلام ظاهر مسلمان شو مسلمان شو مسلمان ز کفر است آن که زو ایمان فریب بیگن خرقه و بر بند ز نار اگر مروی بد دل را بر دے بر سازاده ده دل را بیک بار</p>
--	--

اشارت بیت

<p>بت وز نار و ترسائی و ناقوس بت و ترسایچه نورسیت با هر کند او جمله دلمارا و شائسته ز بهی مطرب که از یک نغمه خوش ز بهی سائی که او از یک پیاله شود در خافه مست شبانه</p>	<p>اشارت شد همه بزرگ ناموس که از روی بتان دار و مظاہر گمے کرد و معنی نگاه سائی زند و در خرمن صد زاهد آتش کند بخود و صد هفتاد ساله کند افنون صلیبی را فنا نه</p>
--	--

اگر در مسجد آید در سحر گاه
 رود و در درسه اوست و ستور
 عشقش ز اهداں بجایه گشته
 یکے مومن دیگر را کافر کرد
 خرابات از لیلیں معمور گشته
 همه کار من از دے شد میسر
 و لم از دانش خود صد حجب دشت
 و رآمد از دم آن بت سحر گاه
 ز رویش خلوت جاں گشت روشن
 چو کردم در رخ خویش بنگاه
 مرا گفتا کہ اے شیا د سالوس
 بیس تازہ و عجب و کبر و پنداشت
 نظر کردن برویت نیم ساعت
 علی الجملہ برخ آن عالم آراے
 سید شد روے جانم از خجالت
 چو دید ای ماه کز روے چو خورشید
 یکے پیما نہ پر کردہ بمن داد

نہ بگذازد در او یک مرد آگاه
 فقیر از دے شود بجایہ محمود
 ز خان و مان خود آوارہ گشته
 ہمہ عالم پر از شور و شر او کرد
 مساجد از رخس پر نور گشته
 بدو دیدم خلاص از نفس کافہ
 ز عجب و نجات و تلبیس شیدا ست
 مرا از خواب غفلت کرد آسگاہ
 بدو دیدم کہ تا خود کیستم من
 برآمد از میان جانم آہ
 سیر شد عمرت اند نام و ناموس
 ترا اے نارسیدہ از کہ و داشت
 ہی از روز ہزاراں سالہ طاعت
 مرا با من نمود آن دم سر اپاے
 ز فوت عمر وایم بطل است
 بریدم من ز جان خویش اسید
 کز آن آب آتشی اندر من افتاد

کنوں گفت از من بے تک و بے بود چو آتش میدم آں پیمانہ را پاک کنوں نہ خیمتم در خود نہ ہستم گئے چوں چشم او دارم سرخوش گئے از خوشے او در گلخن من	نفوس لوح ہستی را فرو شوے در اقامت زمستی بر سبب خاک نہ ہشیارم نہ مجبورم نہ مستم گئے چوں زلف او با شتم شوش گئے از روے او بگلخن من
---	---

خاتمہ

ازاں گلشن گرفتہ شمسہ باز در او از راز و لکھا شگفتہ است زبان سوسن او جملہ گویا است تا مل کن بجیشم دل یکا یک بہیں معقول و نامعقول حقایق بچشم منکرے منگور او خوار نشان ناشناسی ناسپاسی است غرض زین جملہ آں تاگر کند یاد بنام خویش کردم ختم و پایاں	ہنادم نام اور اگلشن راز کہ تا کنوں کسے دیگر نگفتہ است عیون ز گس او جملہ بنیاست کہ تا بر خیزد از پیش تو ایں شک مصنعی کردہ در علم و قایت کہ گلھا گرد و اندر چشم تو خوار شناسائی حق در حق شناسی است عزیزی گویدم رحمت بر او باد الہی عاقبت محمود گرداں
---	--

۱۶۹۷۷ تمام شد

ملیہ کابینہ: شیخ جان محمد انصاری تاجبران کتب علوم مشرقیہ کشمیری بازار لاہور

کتاب امتحانات علوم مشرقی پنجاب یونیورسٹی لاہور

پروفیشنسی ان اردو ۱۹۳۰ء	پروفیشنسی ان اردو ۱۹۳۰ء
(۱) مصباح القواعد (حصہ سہ) ۱۲	(۱) مصباح القواعد (حصہ سہ) ۱۲
(۲) آب حیات قیمت ۷	(۲) بحر المعانی (حصہ نقد زخافات) ۵
(۳) مجموعہ نظم آزاد قیمت ۸	تذکرۃ البلاغت ۱۲
مدرسہ عالی قیمت ۶	(۳) پنج گنج عالی میں سے چار کلز و حافی ۳
انتخاب سخن حصہ اول (نظم) ۷	گلہ ست سخن نگاری قیمت - - ۴
مجموعہ قصائد ذوق معارف نگار ۸	(۴) ابن الوقت قیمت - - ۷
(۴) غزلیہ ہندی غالب ۸	نیزنگ خیال کمال ۷
یار نگار غالب (فارسی حصہ خارج) ۱۰	اردو کے پستلے ۱۰
قلم علیہ قیمت ۸	(۵) موازنہ انیس و دہرستم اول ۷
(۵) دربار اکبری (تمتہ خارج) ۷	مقدمہ دیوان عالی ۷
(۶) جواب مضمین اردو میں ۷	(۶) جواب مضمین اردو میں ۷
کتاب اداوی	کتاب اداوی
اشراق القواعد خلاصہ مصباح القواعد ۸	اشراق القواعد خلاصہ مصباح القواعد ۸
خلاصہ آب حیات ۸	خلاصہ موازنہ انیس و دہرستم ۸
لذہ البیان شرح قصائد ذوق غالب ج ۱ ۷	بہترین خلاصہ مقدمہ دیوان عالی ۴
خلاصہ دربار اکبری ۷	پرچہ جات پروفیشنسی ان اردو ۱۹۳۰ء ۱۲

(۱) ترجمہ اردو سے فارسی میں اور جو آئینہ فارسی میں

اختیاری مضمون

(۱) روح الامتاع

الفاروق

خیالستان

روایت سے صادق

(۲) دیوان عالی محمد رشید و شاعری

دیوان طالب اردو

مجموعہ قصائد ذاتی محمد فرنگ

کتاب ادوی

اردو خلاصہ دیرپہ (دریغ)

اردو ترجمہ فی السے کو رس عربی حصہ شرا

پروفیسر عبدالعزیز عجمی

پانچ بہترین اردو خلاصہ سنیانہ

اردو ترجمہ چار مقالہ از مولانا محمود صاحب

اردو ترجمہ ابوالفضل دفر اول موسم

فرنگ حاجی بابا اصفہانی زیر دیکھ شادان

اردو ترجمہ مقامات حمیدی

ریاض تنہا ذاتی فرنگ قصائد ذاتی

اردو ترجمہ قصائد ذاتی از منشی عبدالحی مرحوم

المشاہدات شیخ جان محمد الہ بخش تاجران کہتہ بالا ہونے شہری

۱۔ دو خلاصہ ہادیوں نامہ از مرزا جعفر علی شہیدی

اردو ترجمہ تاریخ و حقائق (دریغ)

۲۔ ترجمہ خلاصہ تاریخ و حقائق از حضرت

شادان بگڑائی

۳۔ اہر اخلاق بہترین خلاصہ اخلاق جلالی

۴۔ از حضرت ساحل بگڑائی

۵۔ مبداء شرافت یعنی اخلاق جلالی بطور

۶۔ سوال و جواب قریباً تمام سابقہ

۷۔ امتحانات کے سوالات نمونہ جوابات

۸۔ یک کتاب پرچہ فلسفہ اخلاق میں گائی

۹۔ کی خاصیت ہے

۱۰۔ گلشن وارندہ ترجمہ شرح اردو

۱۱۔ اردو ترجمہ کشف المحجوب

۱۲۔ مفتاح الحقیقت اردو خلاصہ کشف المحجوب

۱۳۔ درکنون در جواب مضمون از پروفیسر احمد

۱۴۔ پرچہ جات منشی فضل شاہ ۲۸

۱۵۔ نوٹ :- علاوہ ان امتحانات مولوی - مولوی

۱۶۔ عالم - مولوی فضل کی کتب نصاب - ۱۰

۱۷۔ عمدہ و بارعامیت ملی ہیں - محصول لڑا

۱۸۔ فہرست کتب مفت

۱۹۔ المشاہدات شیخ جان محمد الہ بخش تاجران کہتہ بالا ہونے شہری

